EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

4. mai 2010 *

Kohtuasjas C-533/08,

mille ese on EÜ artiklite 68 ja 234 alusel Hoge Raad der Nederlanden'i (Madalmaad) 28. novembri 2008. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. detsembril 2008, menetluses

TNT Express Nederland BV

versus

AXA Versicherung AG,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, R. Silva de Lapuerta ja C. Toader, kohtunikud K. Schiemann, P. Kūris, E. Juhász, M. Ilešič (ettekandja), J.- J. Kasel ja M. Safjan,

kohtujurist: J. Kokott,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 17. novembri 2009. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– TNT Express Nederland BV, esindaja: *advocaat* J. H. J. Teunissen,

– Madalmaade valitsus, esindajad: C. Wissels ja Y. de Vries,

– Tšehhi valitsus, esindaja: M. Smolek,

– Saksamaa valitsus, esindajad: M. Lumma ja J. Kemper,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët ja R. Troosters,

olles 28. jaanuari 2010. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 71 ning 19. mail 1956 Genfis alla kirjutatud rahvusvahelise kaupade autoveolepingu konventsiooni (muudetud Genfis 5. juulil 1978 allkirjastatud protokolliga) (edaspidi „CMR") artikli 31 tõlgendamist.

2 Taotlus esitati TNT Express Nederland BV (edaspidi „TNT") ja AXA Versicherung AG (edaspidi „AXA") vahelises kohtuvaidluses, mis puudutas Madalmaades niisuguste

Saksamaa kohtu poolt tehtud kohtuotsuste täitmist, millega oli TNT-lt mõistetud välja hüvitis rahvusvahelise autoveo käigus kaduma läinud kauba eest.

Õiguslik raamistik

Määrus nr 44/2001

3 Määruse nr 44/2001 põhjenduses 1 on öeldud:

„Ühendus on seadnud eesmärgiks säilitada ning arendada vabadusel, turvalisusel ja õiglusel rajanevat piirkonda, kus on tagatud isikute vaba liikumine. Sellise piirkonna järkjärguliseks loomiseks peaks ühendus muu hulgas võtma siseturu nõuetekohaseks toimimiseks vajalikud meetmed seoses õigusalase koostööga tsiviilasjades."

4 Selle määruse põhjendus 6 kõlab järgmiselt:

„Selleks et saavutada tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumine, on vajalik ja asjakohane, et kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise

ja täitmise eeskirju reguleeritaks ühenduse õigusaktiga, mis on siduv ja vahetult kohaldatav."

5 Määruse nr 44/2001 põhjendustes 11, 12 ja 15 on täpsustatud:

„(11) Kohtualluvuse eeskirjad peavad olema hästi etteaimatavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga ning seepärast peab [see] kohtualluvus alati olemas olema, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel […]"

(12) Lisaks kostja alalisele elukohale peaks kohtualluvusel olema ka muid aluseid, mis toetuksid tihedale seosele kohtu ja menetluse vahel või aitaksid kaasa tõrgeteta õigusemõistmisele.

[…]

(15) Harmoonilise kohtumõistmise huvides tuleb samaaegsete menetluste võimalust võimalikult vähendada ja tagada, et kahes liikmesriigis ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid. […]" [täpsustatud tõlge]

6 Selle määruse põhjendustes 16 ja 17 on öeldud:

„(16) Tulenevalt vastastikusest usaldusest õigusemõistmisse ühenduses tunnustatakse liikmesriikide kohtuotsuseid automaatselt ilma täiendavate menetlusteta, välja arvatud juhul, kui vaidluse aluseks on kohtuotsuse tunnustamine.

(17) Sama vastastikuse usalduse põhimõtte tõttu peab olema kord, millega ühe liikmesriigi kohtuotsus teises liikmesriigis jõustatakse, tulemuslik ja kiire. […]”.

7 Nimetatud määruse põhjendus 25 on järgmine:

„Austus liikmesriikide rahvusvaheliste kohustuste vastu tähendab seda, et käesolev määrus ei tohiks mõjutada konkreetseid küsimusi käsitlevaid konventsioone, mille osalised liikmesriigid on.”

8 Määruse nr 44/2001 artikli 1 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusasjade suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusasjade suhtes.

2. Käesolevat määrust ei kohaldata:

a) füüsiliste isikute õigus- ja teovõime, abielusuhtest tulenevate varaliste õiguste, testamentide ja pärimise suhtes;

b) pankrotimenetluste, maksejõuetute äriühingute või teiste juriidiliste isikute likvideerimismenetluste, kohtumenetluse, kompromissi tegemise ja muude selliste menetluste suhtes;

c) sotsiaalkindlustuse suhtes;

d) vahekohtute suhtes."

9 Määruse nr 44/2001 artikkel 27, mis asub selle määruse II peatüki „Kohtualluvus" 9. jaos „Peatamine ja seotud menetlused", sätestab:

„1. Kui eri liikmesriikide kohtutes algatavad ühe ja sama alusega hagide põhjal menetlusi ühed ja samad asjaosalised, peatab kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, oma menetlused omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena."

2. Kui on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena, loobub kohus, kellele hagi esitati hiljem, pädevusest esimese kohtu kasuks."

10 Määruse nr 44/2001 artikkel 34, mis asub III peatüki „Tunnustamine ja täitmine" 1. jaos „Tunnustamine", näeb ette:

„Otsust ei tunnustata:

1. kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse;

[…]".

11 Määruse samas jaos asuv artikkel 35 kõlab järgmiselt:

„1. Otsust ei tunnustata ka juhul, kui see on vastuolus II peatüki 3., 4. või 6. jao sätetega ning artiklis 72 sätestatud juhul.

2. Eelmises lõikes märgitud juhul pädevuse aluseid kontrollivale kohtule, kellelt taotletakse tunnustamist, on siduvad need asjaolud, mis on otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse aluseks.

3. Võttes arvesse lõiget 1, ei või otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida. Artikli 34 punktis 1 osutatud avaliku korraga seonduvat kontrolli kohtualluvuse puhul teha ei või."

12 Kõnesoleva määruse artikkel 36, mis asub III peatüki 1. jaos, näeb ette, et „[m]itte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu".

13 Määruse nr 44/2001 III peatüki 2. jaos – „Täitmine" – paikneva artikli 38 lõige 1 sätestab:

„1. Liikmesriigis tehtud ning selles riigis täitmisele pööratavat otsust täidetakse teises liikmesriigis, kui see on mõne huvitatud isiku taotlusel seal täidetavaks kuulutatud."

14 Määruse artikli 43 lõikes 1 on lisatud, et „[k]umbki pool võib täitmismääruse taotluse kohta tehtud otsuse edasi kaevata."

15 Sama määruse artikkel 45 täpsustab:

„1. Kohus, kellele esitatakse artikli 43 […] alusel apellatsioonkaebus, keeldub kohtuotsuse täidetavaks kuulutamisest või tühistab selle ainult artiklites 34 ja 35 sätestatud põhjustel. Kohus teeb oma otsuse viivitamata. […]

2. Mitte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu."

16 Määruse nr 44/2001 artikkel 71, mis paikneb selle määruse VII peatükis „Seos teiste dokumentidega", näeb ette:

„1. Käesolev määrus ei mõjuta konventsioone, millega liikmesriigid on liitunud ja millega reguleeritakse kohtualluvust või kohtuotsuste tunnustamist või täitmist konkreetses valdkonnas.

2. Ühetaolise tõlgendamise tagamiseks kohaldatakse lõiget 1 järgmiselt:

a) käesolev määrus ei takista konkreetset valdkonda käsitleva konventsiooniga ühinenud liikmesriigi kohtul saamast pädevust selle konventsiooni kohaselt isegi juhul, kui kostja alaline elukoht on teises liikmesriigis, kes ei ole selle konventsiooniga ühinenud. Igal juhul kohaldab menetlev kohus käesoleva määruse artiklit 26;

b) liikmesriigi kohtus konkreetset valdkonda käsitlevas konventsioonis sätestatud kohtualluvuse kohaselt tehtud kohtuotsust tunnustavad ja täidavad teised liikmesriigid käesoleva määruse kohaselt.

Kui konkreetset valdkonda käsitlev konventsioon, millega on ühinenud nii otsuse teinud liikmesriik kui ka taotluse saanud liikmesriik, sisaldab kohtuotsuste tunnustamise või täitmise tingimusi, kohaldatakse neid tingimusi. Igal juhul võib

kohaldada käesoleva määruse neid sätteid, mis on seotud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise korraga."

CMR

17 CMR-i artikkel 1 näeb ette, et konventsioon kuulub kohaldamisele „igasuguse kauba autoveo lepingu suhtes, mida tehakse tasu eest sõidukiga, kui lepingus näidatud kauba vastuvõtmise koht ja kauba üleandmiseks ettenähtud koht asuvad eri riikides, millest vähemalt üks on konventsiooni osapool, olenemata lepingupoolte elukohast ja rahvusest".

18 CMR töötati välja ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni raames. CMR-iga on ühinenud üle 50 riigi, sealhulgas kõik Euroopa Liidu liikmesriigid.

19 CMR-i artikkel 23 näeb ette:

„1. Kui vedaja on vastavalt käesoleva konventsiooni sätetele kohustatud hüvitama kauba täieliku või osalise kaotsiminekuga tekkinud kahju, siis hüvitamisele kuuluva summa suurus määratakse kindlaks kauba veoks vastuvõtmise kohas ja ajal kehtiva kauba maksumuse alusel.

[…]

3. Hüvitise suurus ei või siiski ületada 8,33 arvestusühikut puuduoleva kauba brutokaalu kilogrammi eest.

4. Peale selle kuuluvad täielikult hüvitamisele veomaksed, tollimaksud ja -lõivud kogu kauba kaotsimineku korral ja proportsionaalselt kahju suurusele osalise kaotsimineku korral; muid kahjusid ei hüvitata.

[…]

7. Käesolevas konventsioonis mainitud arvestusühikuks on Rahvusvahelise Valuutafondi poolt määratletud arvestusühik (SDR). Käesoleva artikli lõikes 3 nimetatud summa konverteeritakse selle liikmesriigi omavääringusse, kelle kohtusse on esitatud hagi. […]

[…]".

20 CMR-i artikkel 31 sätestab:

„1. Kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvatest vedudest tekkinud vaidluste korral võib hageja pöörduda mis tahes konventsiooni osapoole kohtusse või

tribunali, mis on pooltevahelises kokkuleppes kindlaks määratud, ja lisaks eeltoodule ka selle maa kohtutesse või tribunalidesse, mille territooriumil:

a) on kostjal alaline elukoht või oma peaäriettevõtte asukoht või osakonna või agentuuri asukoht, läbi mille see veoleping sõlmiti; või

b) asub kauba veoks vastuvõtmise koht või kauba üleandmiseks ettenähtud koht.

Teistesse kohtutesse või tribunalidesse pöörduda ei ole lubatud.

2. Kui käesoleva artikli [lõikes] 1 nimetatud sätetele vastav hagi on läbivaatamisel kohtus või tribunalis, kelle pädevusse selle lõike sätete põhjal asi kuulub, või kui niisuguse hagi suhtes oli see kohus või tribunal teinud otsuse, siis ei ole lubatud ühtede ja samade osapoolte uut hagi samal alusel esitada, välja arvatud juhtudel, mil selle kohtu või tribunali otsus, kuhu oli esitatud esimene hagi, ei kehti riigis, kus algatatakse uus protsess.

3. Kui otsus käesoleva artikli [lõikes] 1 nimetatud vaidluse kohta, mille on teinud ühe konventsiooni osapoole kohus või tribunal, kuulub täitmisele selles riigis, siis see otsus kuulub samuti täitmisele mis tahes teistes konventsiooni osapoolte kohtutes või tribunalides, niipea kui on täidetud selle riigi ettekirjutatud formaalsused. Formaalsuste täitmine ei või põhjustada asja sisulist ümbervaatamist.

4. Käesoleva artikli [lõike] 3 sätteid kohaldatakse osapoolte juuresolekul ja tagaselja tehtud otsuste ning kohtu leppetoimingute puhul, kuid ei kohaldata sel juhul, kui on tegemist eelnevalt täidetavate otsuste või kahjutasude nõudmisega lisaks kohtukuludele sellise hageja vastu, kelle hagi jäeti täielikult või osaliselt rahuldamata.

[…]”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

21 Siemens Nederland NV (edaspidi „Siemens”) ja TNT sõlmisid 2001. aasta aprillis kauba maanteeveolepingu kauba vedamiseks Zoetermeerist (Madalmaad) Unterschleissheimi (Saksamaa). Asjassepuutuva kauba väärtus oli 103 540 Saksa marka (52 939 eurot) ning kaal 12 kg.

22 Seda kaupa ettenähtud sihtkohas üle ei antud.

23 TNT esitas 2002. aasta mais Rechtbank te Rotterdamile hagi Siemensi kindlustusandja AXA vastu, paludes tuvastada, et TNT ei vastuta AXA ees kauba kaotsimineku tõttu tekkinud kahju eest suuremas ulatuses kui CMR-i artiklis 23 – sättes, mis reguleerib kahju hüvitamise korda – ette nähtud vastutuse ülempiir, st 11,50 eurot kilogrammi kohta ehk kokku 138 euro ulatuses. Rechtbank te Rotterdam jättis hagi 4. mai 2005. aasta otsusega rahuldamata. TNT esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Gerechtshof te ’s-Gravenhage’le (Madalmaad).

24 AXA esitas 2004. aasta augustis Landgericht Münchenile (Saksamaa) hagi TNT vastu nõudega hüvitada kahju, mis oli tekkinud Siemensile kõnesoleva kauba kaotsimineku tõttu. Kuna Madalmaades oli samade poolte vahel sama veo osas kohtuvaidlus pooleli, väitis TNT, tuginedes CMR-i artikli 31 lõikes 2 ette nähtud pooleliolevaid kohtuasju käsitlevale eeskirjale, et Landgericht Münchenil puudub pädevus AXA hagi läbivaatamiseks.

25 Landgericht München lükkas 4. aprilli ja 7. septembri 2006. aasta otsustega (edaspidi „Landgericht Müncheni otsused") tagasi TNT argumendid, mis põhinesid CMR-i artikli 31 lõikel 2, ning mõistis ettevõtjalt välja hüvitise.

26 AXA esitas 6. märtsil 2007 Rechtbank te Utrechtile (Madalamaad) avalduse, millega palus tunnistada Landgericht Müncheni otsused Madalmaades täidetavaks vastavalt määrusele nr 44/2001. Pärast seda, kui Rechtbank te Utrechti ajutiste meetmete üle otsustav kohtunik oli selle avalduse 28. märtsi 2007. aasta määrusega rahuldanud, palus TNT 4. mail 2007 Rechtbank te Utrechtil see määrus tühistada ning keelduda nimetatud otsuste täitmisest või vähemalt peatada nende täitmisele pööramise taotluse menetlemine seniks, kuni Gerechtshof te 's-Gravenhage on Rechtbank te Rotterdami 4. mai 2005. aasta otsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse alusel otsuse teinud.

27 TNT tugines Rechtbank te Utrechtile esitatud hagis sellele, et Landgericht Müncheni otsuste tunnustamine oleks ilmselgelt vastuolus Madalmaade avaliku korraga. Tema väitel puudus Landgericht Münchenil CMR-i artikli 31 lõikes 2 sisalduva pooleliolevaid kohtuasju käsitleva eeskirja kohaselt pädevus AXA hagi lahendamiseks.

28 AXA vaidles sellele seisukohale vastu ning väitis, et määruse nr 44/2001 artikli 35 lõike 3 kohaselt ei või Madalmaade kohus kontrollida Saksa kohtu pädevust, kuna mainitud määruse artikli 34 lõikes 1 nimetatud avaliku korra kriteerium ei kuulu kohtualluvuse puhul kohaldamisele.

29 Rechtbank te Utrecht jättis 18. juuli 2007. aasta määrusega TNT hagi rahuldamata. Selleks ajaks ei olnud Gerechtshof te 's-Gravenhage TNT poolt talle esitatud apellatsioonkaebuse alusel otsust teinud.

30 Rechtbank te Utrecht asus seisukohale, et TNT-l pole alust Saksa kohtu pädevuse vaidlustamisel tugineda määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 1 ette nähtud tunnustamisest keeldumise alusele, kuna – nagu selle määruse artikli 35 lõikes 3 täpsustatud – ei saa avaliku korra põhjendusega kontrollida kohtualluvuse küsimust.

31 TNT esitas Rechtbank te Utrechti 18. juuli 2007. aasta määruse peale kassatsioonkaebuse. TNT leiab, et mainitud kohus on eiranud asjaolu, et CMR-i artikkel 31 näeb – vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 71 lõike 2 punkti b teisele lõigule – ette erandi selle määruse artikli 35 lõikes 3 sätestatud keelust kontrollida otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust.

32 Neil asjaoludel otsustas Hoge Raad der Nederlanden menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse nr 44/2001 artikli 71 lõike 2 algusosa ja punkti b teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et:

a) määruses nr 44/2001 sätestatud kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist puudutavad normid taanduvad erikonventsiooni vastavate normide ees ainult siis, kui erikonventsiooni normid nõuavad ülimuslikkust, või

b) erikonventsiooni ja määruse nr 44/2001 kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist puudutavate normide samaaegse kohaldatavuse korral tuleb alati kohaldada erikonventsioonis sätestatut – ja mitte määruses nr 44/2001 ettenähtut –, isegi kui erikonventsioon ei nõua ülimuslikkust teiste rahvusvaheliste tunnustamist ja täitmist puudutavate sätete suhtes?

2. Kas Euroopa Kohus on esimeses küsimuses kirjeldatud konkureerivate normide korral üksteisest erinevate kohtuotsuste vältimise eesmärgil pädev tõlgendama [CMR]-i liikmesriikide kohtute jaoks siduvalt selle konventsiooni artiklis 31 reguleeritavat valdkonda puudutavas osas?

3. Kas juhul, kui vastus teisele küsimusele on jaatav ning jaatav on ka vastus esimese küsimuse punktile a, tuleb CMR-i artikli 31 lõigetes 3 ja 4 sätestatud tunnustamist ja täitmist puudutavaid norme tõlgendada nii, et need ei nõua ülimuslikkust ning võimaldavad kohaldada ka muid rahvusvahelisi norme – nagu määrus nr 44/2001 –, mis reguleerivad kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist?

Juhul kui Euroopa Kohus vastab esimese küsimuse punktile b ning ka teisele küsimusele jaatavalt, esitab Hoge Raad […] veel järgmised kolm küsimust:

4. Kas CMR-i artikli 31 lõiked 3 ja 4 lubavad taotluse saanud riigi kohtul kohtuotsuse täidetavaks tunnistamise avalduse saamisel kontrollida, kas otsuse teinud riigi kohus oli kohtuasja lahendamiseks rahvusvaheliselt pädev?

5. Kas määruse nr 44/2001 artikli 71 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et juhul, kui omavahel konkureerivad CMR-is ja määruses nr 44/2001 sätestatud normid, mille kohaselt ei tohi samade poolte vahel sama esemega kohtuasja menetlus pooleli olla, on CMR-i vastav norm määruse nr 44/2001 vastava normi ees ülimuslik?

6. Kas käesoleval juhul Madalmaades esitatud tuvastamishagi ning Saksamaal esitatud kahju hüvitamise hagi on esitatud „samal alusel" CMR-i artikli 31 lõike 2 tähenduses?"

Eelotsuse küsimused

Sissejuhatavad märkused

33 Kõigepealt tuleb märkida, et TNT ja AXA vaheline kohtuvaidlus kuulub nii CMR-i kui ka määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse.

34 Ühelt poolt puudutab vaidlus kaupade maanteeveo lepingut, kus kauba vastuvõtmise kohana on märgitud aadress Madalmaades ning üleandmiseks ettenähtud kohana aadress Saksamaal. Seega on CMR-i artiklis 1 sätestatud tingimused selle konventsiooni kohaldamiseks täidetud.

35 Teiselt poolt kuuluvad kaupade liikmesriikidevahelise maanteeveoga seotud vaidlused „tsiviil- ja kaubandusasjade" alla määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 1 mõttes. Pealegi ei ole kaupade maanteevedu nimetatud selles artiklis ammendavalt loetletud valdkondade hulgas, mis selle määruse kohaldamisalasse ei kuulu.

36 Lisaks tuleb sissejuhatava märkusena meenutada ka seda, et kuna määrus nr 44/2001 asendab 1968. aasta Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), mida on muudetud hilisemate konventsioonidega uute liikmesriikide ühinemise kohta (edaspidi „Brüsseli konventsioon"), võib Euroopa Kohtu tõlgendusi konventsiooni sätetele laiendada ka määrusele, juhul kui käsitletavad sätted on sisult võrdväärsed (14. mai 2009. aasta otsus kohtuasjas C-180/06, Ilsinger, EKL 2009, lk I-3961, punkt 41, ja 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-189/08: Zuid-Chemie, EKL 2009, lk I-6917, punkt 18).

37 Määruse nr 44/2001 artikkel 71, mille tõlgendamist käesolevas asjas taotletakse, asendab Brüsseli konventsiooni artiklit 57, mis nägi konkreetseid valdkondi puudutavate konventsioonide (edaspidi „erikonventsioonid") osas ette järgmist:

„1. Konventsioon ei mõjuta teisi konventsioone, millega osalisriigid on ühinenud või ühinevad ja millega reguleeritakse kohtualluvust või kohtuotsuste tunnustamist või täitmist konkreetses valdkonnas.

2. Ühetaolise tõlgendamise tagamiseks kohaldatakse lõiget 1 järgmiselt:

a) konventsioon ei takista [erikonventsiooniga] ühinenud osalisriigi kohtul saamast pädevust selle konventsiooni kohaselt isegi juhul, kui kostja alaline asukoht on teises osalisriigis, kes ei ole selle konventsiooniga ühinenud. […];

b) osalisriigi kohtus [erikonventsioonis] sätestatud kohtualluvuse kohaselt tehtud kohtuotsust tunnustavad ja täidavad teised osalisriigid käesoleva konventsiooni kohaselt.

Kui [erikonventsioon], millega on ühinenud nii otsuse teinud osalisriik kui ka taotluse saanud osalisriik, sisaldab kohtuotsuste tunnustamise või täitmise tingimusi, kohaldatakse neid tingimusi. […]

[…]”.

38 Brüsseli konventsiooni artikli 57 lõikes 1 kasutatud sõnastusega „või ühinevad” on soovitud täpsustada, et selles konventsioonis sisalduvad sätted ei ole takistuseks sellele, et kohaldatakse erinevaid eeskirju, mis sisalduvad erikonventsioonides, millega osalisriigid edaspidi ühinevad. Seda sõnastust määruse nr 44/2001 artikli 71 lõikes 1 ei korrata. Seega ei ole liikmesriikidele antud võimalust uute erikonventsioonide sõlmimise või olemasolevate konventsioonide muutmisega kehtestada eeskirju, mis oleks määruse nr 44/2001 suhtes ülimuslikud. Seda järeldust kinnitab kohtupraktika,

mille kohaselt ei ole liikmesriikidel ühiseeskirjade kehtestamise järel enam õigust sõlmida rahvusvahelisi lepinguid, mis neid eeskirju mõjutaksid (vt eelkõige 31. märtsi 1971. aasta otsus kohtuasjas 22/70: komisjon *vs.* nõukogu (nn AETR-i kohtuotsus), EKL 1971, lk 263, punktid 17–19, ja 5. novembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-467/98: komisjon *vs.* Taani (nn Avatud taeva kohtuotsus), EKL 2002, lk I-9519, punkt 77).

39 Mis puudutab seevastu niisuguseid sätteid nagu CMR-i artikkel 31, mis oli liikmesriikidele määruse nr 44/2001 jõustumise hetkel juba siduv, siis selle määruse artikkel 71 kajastab sama süsteemi kui Brüsseli konventsiooni artikkel 57 ning on peaaegu identse sõnastusega. Järelikult tuleb arvestada tõlgendust, mida Euroopa Kohus on juba varem Brüsseli konventsiooni puhul kasutanud.

40 Arvestades neid sissejuhatavaid märkusi ning erinevate küsimuste omavahelist seotust, tuleb esimest ja viiendat küsimust, mis puudutavad määruse nr 44/2001 artikli 71 tõlgendamist, uurida koos ja esmajärjekorras. Seejärel leiavad käsitlemist CMR-i tõlgendamist puudutavad küsimused.

Määruse nr 44/2001 artikli 71 tõlgendamine

41 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib esimese ja viienda küsimusega teada sisuliselt seda, kas niisuguses kohtuvaidluses nagu põhikohtuasja puhul tuleb määruse nr 44/2001 artiklit 71 tõlgendada nii, et kohaldamisele kuuluvad niisugused erikonventsiooniga ette nähtud kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist reguleerivad eeskirjad nagu CMR-i artikli 31 lõikes 2 sätestatud pooleliolevaid kohtuasju käsitlev eeskiri ning sama konventsiooni artikli 31 lõikes 3 sätestatud eeskiri kohtuotsuste täidetavuse kohta.

42 Eelotsusetaotlusest nähtub, et see küsimus tõusetus ühelt poolt seetõttu, et CMR-is ja määruses nr 44/2001 ette nähtud eeskiri pooleliolevate kohtuasjade kohta on küll sarnase sõnastusega, kuid selle ulatus võib olla erinev sõltuvalt sellest, kas kohaldamisele kuuluvad konventsioon ja sellega seotud siseriiklik kohtupraktika või määrus ja seda käsitlev Euroopa Kohtu kohtupraktika, ning teiselt poolt tulenevalt sellest, et Madalamaade kohtunikul, kellele AXA esitas taotluse tunnistada Landgericht Müncheni otsused täidetavaks, on vaja teada, kas tal on õigus kontrollida, kas AXA esitatud kahju hüvitamise hagi üle otsustamine kuulus Landgericht Müncheni kohtualluvusse.

43 Viimati mainitu osas väidab TNT, et CMR-i artikli 31 lõige 3 võimaldab niisugust kontrollimist, samas kui AXA leiab, et vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 35 lõikele 3 ei saa Landgericht Müncheni pädevust kontrollida. AXA on nende argumentide põhjendamiseks Madalmaade kohtutes väitnud, et kaupade rahvusvahelise maanteeveo valdkonnas reguleerib kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist määrus nr 44/2001 ja mitte CMR.

44 Väljakujunenud kohtupraktikast tulenevalt peab liidu õigusnormi tõlgendamisel arvestama mitte üksnes normi sõnastust, vaid ka selle konteksti ning eesmärke, mida taotletakse õigusaktiga, mille osaks see norm on (vt eelkõige 18. mai 2000. aasta otsus kohtuasjas C-301/98: KVS International, EKL 2000, lk I-3583, punkt 21; 16. oktoobri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-289/07: Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, EKL 2008, lk I-7841, punkt 15, ja 23. detsembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-403/09 PPU: Detiček, EKL 2009, lk I-12193, punkt 33). Seega tuleb esimesele ja viiendale eelotsuse küsimusele vastamisel arvesse võtta nii määruse nr 44/2001 artikli 71 sõnastust ja konkreetselt selle sätte eesmärki kui ka selle sätte konteksti ning mainitud määrusega taotletavaid eesmärke.

45 Määruse nr 44/2001 artikli 71 sõnastuse kohaselt tuleb juhul, kui vaidlus kuulub mõne erikonventsiooni kohaldamisalasse, põhimõtteliselt kohaldada selle konventsiooni ja mitte määruse nr 44/2001 sätteid.

46 Nagu Madalmaade ja Tšehhi valitsus väidavad, nähtub mainitud määruse artikli 71 lõike 1 sõnastusest, mille kohaselt määrus „ei mõjuta" konkreetseid valdkondi käsitlevaid konventsioone, et õiguslooja on ette näinud, et normide kollisiooni korral kohaldatakse neid konventsioone.

47 Seda tõlgendust toetab artikli 71 lõige 2, kus on öeldud, et juhul kui konkreetset valdkonda käsitlev konventsioon, millega on ühinenud nii otsuse teinud liikmesriik kui ka taotluse saanud liikmesriik, näeb ette kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise tingimused, siis kohaldatakse neid tingimusi. Mainitud lõige 2 käsitleb sõnaselgelt olukordi, mis jäävad täielikult liidu piiresse. Sellest tuleneb, et vaatamata määruse nr 44/2001 põhjenduses 25 toodud selgitusele, mille kohaselt määrus ei mõjuta konkreetseid valdkondi käsitlevaid konventsioone, võimaldamaks liikmesriikidel täita rahvusvahelisi kohustusi kolmandate riikide ees, on õiguslooja selle määruse artikliga 71 soovinud ühtlasi seda, et mainitud konventsioone kohaldataks ka liidusiseselt.

48 Siit järeldub, et määruse nr 44/2001 artikli 71 kohaselt tuleb järgida eeskirju, mille väljatöötamisel on arvestatud teatava konkreetse valdkonna erijooni (vt Brüsseli konventsiooni artiklit 57 puudutavas osas 6. detsembri 1994. aasta otsus kohtuasjas C-406/92: Tatry, EKL 1994, lk I-5439, punkt 24, ja 28. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-148/03: Nürnberger Allgemeine Versicherung, EKL 2004, lk I-10327, punkt 14). Euroopa Kohus on seda eesmärki arvestades väljendanud seisukohta, et erikonventsioonides sätestatud eeskirjad on sama küsimust reguleerivate Brüsseli konventsiooni sätete suhtes ülimuslikud (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Tatry, punkt 25).

49 Kuigi eespool toodud kaalutlustest nähtub, et määruse nr 44/2001 artikkel 71 näeb ette, et erikonventsioonidega reguleeritud valdkondades kuuluvad kohaldamisele erikonventsioonide sätted, ei või selline kohaldamine kahjustada Euroopa Liidu raames tsiviil- ja kaubandusasjades tehtava õigusalase koostöö aluseks olevaid põhimõtteid – mis on esile toodud määruse nr 44/2001 põhjendustes 6, 11, 12, 15, 16 ja 17 –, st tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumise põhimõtet, võimalust ette näha, milliste kohtute alluvusse küsimus kuulub, ja seega õiguskindlust õigussubjektide seiskohast, korrakohase õigusemõistmise põhimõtet, samaaegsete kohtumenetluste toimumise võimaluse vähendamist võimalikult suurel määral ning vastastikust usaldust õigusemõistmise suhtes Euroopa Liidus.

50 Kõigi nende põhimõtete järgimine on vajalik siseturu nõuetekohaseks toimimiseks, mis – nagu nähtub määruse nr 44/2001 põhjendusest 1 – on selle määruse eesmärk.

51 Määruse nr 44/2001 artiklil 71 ei saa olla ulatust, mis läheb vastuollu põhimõtetega, mis on aluseks õigusaktile, kuhu see kuulub. Seega ei või seda artiklit tõlgendada nii, et selle määrusega hõlmatud valdkonnas – kaupade maanteevedu – võiks erikonventsiooni – milleks on CMR – kohaldamine viia tulemusteni, mis on siseturu nõuetekohase toimimise seisukohalt vähem soodsad kui need, mida annaks mainitud määruse sätete kohaldamine.

52 Niisugune järeldus on kooskõlas väljakujunenud kohtupraktikaga, mille kohaselt ei või konventsioone, mida liikmesriigid on sõlminud kolmandate riikidega, kohaldada liikmesriikidavahelistes suhetes nii, et see kahjustab liidu õigusega taotletavaid eesmärke (vt selle kohta 22. septembri 1988. aasta otsus kohtuasjas 286/86: Deserbais, EKL 1988, lk 4907, punkt 18; 6. aprilli 1995. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-241/91 P ja C-242/91 P: RTE ja ITP *vs*. komisjon, EKL 1995, lk I-743, punkt 84, ja 22. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-301/08: Bogiatzi, EKL 2009, lk I-10185, punkt 19).

53 Siit järeldus, et kohtualluvust reguleerivaid eeskirju, sh pooleliolevaid kohtuasju käsitlevaid eeskirju, mis on ette nähtud määruse nr 44/2001 artiklis 71 mainitud erikonventsioonides, võib liidusiseselt kohaldada vaid niivõrd, kuivõrd need on – nagu selle määruse põhjenduste 11, 12 ja 15 kohaselt nõutav – hästi etteaimatavad, aitavad kaasa korrakohasele õigusemõistmisele ning võimaldavad nii palju kui võimalik vähendada samaaegsete menetluste toimumist.

54 Mis puudutab kohtuotsuste tunnustamist või täitmist, siis seejuures on asjakohased need põhimõtted, mida on nimetatud määruse nr 44/2001 põhjendustes 6, 16 ja 17, st kohtuotsuste vaba liikumise ja õigusemõistmise suhtes esineva vastastikuse usalduse

(*favor executionis*) põhimõtted (vt eelkõige 14. detsembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-283/05: ASML, EKL 2006, lk I-12041, punkt 23; 10. veebruari 2009. aasta otsus kohtuasjas C-185/07: Allianz ja Generali Assicurazioni Generali, EKL 2009, lk I-663, punkt 24, ja 28. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-420/07: Apostolides, kohtulahendite kogumikus veel avaldatama, punkt 73). Määruse nr 44/2001 artiklis 71 mainitud erikonventsioonidega ette nähtud tunnustamise ja täitmise eeskirju võib liidusiseselt kohaldada vaid niivõrd, kuivõrd neist põhimõtetest on kinni peetud.

55 Euroopa Kohus on eespool mainitud vastastikuse usalduse põhimõtte osas täpsustanud, et taotluse saanud liikmesriigi kohus ei ole mitte mingil juhul otsuse teinud liikmesriigi kohtust paremas olukorras viimati mainitu pädevuse üle otsustamiseks. Seega ei luba määrus nr 44/2001 – välja arvatud üksikutel erandjuhtudel – ühe liikmesriigi kohtul kontrollida teise liikmesriigi kohtu pädevust (eespool viidatud kohtuotsus Allianz ja Generali Assicurazioni Generali, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika). Järelikult võib CMR-i artikli 31 lõiget 3 liidusiseselt kohaldada vaid juhul, kui see võimaldab saavutada eesmärgid tagada tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumine ning vastastikuse usalduse olemasolu õigusemõistmise suhtes Euroopa Liidus tingimustel, mis on vähemalt sama soodsad kui need, mis on ette nähtud määruses nr 44/2001.

56 Eeltoodut tervikuna arvestades tuleb esimesele ja viiendale küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artiklit 71 tuleb tõlgendada nii, et niisuguses kohtuvaidluses nagu põhikohtuasja puhul on sellised erikonventsiooniga ette nähtud kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist reguleerivad eeskirjad – nagu CMR-i artikli 31 lõikes 2 sätestatud pooleliolevaid kohtuasju käsitlev eeskiri ning selle konventsiooni artikli 31 lõikes 3 sätestatud eeskiri kohtuotsuste täidetavuse kohta – kohaldatavad tingimusel, et need on hästi etteaimatavad, aitavad kaasa korrakohasele õigusemõistmisele ja võimaldavad nii palju kui võimalik vähendada samaaegsete menetluste toimumist ning et nendega on vähemalt sama soodsatel tingimustel kui need, mis on ette nähtud nimetatud määruses, tagatud tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumine ning vastastikuse usalduse olemasolu õigusemõistmise suhtes Euroopa Liidus (*favor executionis*).

CMR-i artikli 31 tõlgendamine

57 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas Euroopa Kohus on pädev tõlgendama CMR-i artiklit 31. Jaatava vastuse korral palub mainitud kohus kolmanda, neljanda ja kuuenda küsimusega selle artikli osas konkreetseid tõlgendusi.

Teine küsimus

58 Kuna CMR ei sisalda sätteid, mis annaks Euroopa Kohtule pädevuse, saab viimati nimetatu anda CMR-i artikli 31 osas tõlgendusi vaid juhul, kui tema tegevus nende tõlgenduste andmisel kuulub ELTL artikli 267 reguleerimisalasse.

59 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et mainitud sättega ette nähtud pädevus anda eelotsusetaotluste alusel tõlgendusi puudutab üksnes õigusnorme, mis kuuluvad liidu õigusesse (vt selle kohta eelkõige 17. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-130/95: Giloy, EKL 1997, lk I-4291, punkt 21; 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-222/04: Cassa di Risparmio di Firenze jt, EKL 2006, lk I-289, punkt 63, ja 1. juuni 2006. aasta otsus kohtuasjas C-453/04: innoventif, EKL 2006, lk I-4929, punkt 29).

60 Rahvusvahelisi lepinguid puudutavas osas on selge, et liidu poolt sõlmitud lepingud kuuluvad lahutamatu osana liidu õiguskorda ning võivad seega olla eelotsusetaotluse esemeks (vt selle kohta eelkõige 30. aprilli 1974. aasta otsus kohtuasjas 181/73: Haegeman, EKL 1974, lk 449, punktid 3–6; 30. septembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 12/86: Demirel, EKL 1987, lk 3719, punkt 7, ja 11. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-431/05: Merck Genéricos - Produtos Farmacêuticos, EKL 2007, lk I-7001, punkt 31).

61 Seevastu ei ole Euroopa Kohus põhimõtteliselt pädev andma eelotsusetaotluse alusel tõlgendusi liikmesriikide ja kolmandate riikide vahel sõlmitud rahvusvaheliste lepingute osas (vt selle kohta 27. novembri 1973. aasta otsus kohtuasjas 130/73: Vandeweghe jt, EKL 1973, lk 1329, punkt 2; 12. novembri 1998. aasta määrus kohtuasjas C-162/98: Hartmann, EKL 1998, lk I-7083, punkt 9, ja eespool viidatud kohtuotsus Bogiatzi, punkt 24).

62 Vaid juhul, kui liit on üle võtnud pädevuse, mis tuleneb niisugusest rahvusvahelisest konventsioonist, mida liit ise ei ole sõlminud, ja mis kuulus reguleeritavas valdkonnas varem liikmesriikidele, ning sellest tulenevalt on selle konventsiooni sätted liidule siduvad, on Euroopa Kohtul pädevus niisuguse konventsiooni tõlgendamiseks (vt eelkõige 12. detsembri 1972. aasta otsus liidetud kohtuasjades 21/72–24/72: International Fruit Company jt, EKL 1972, lk 1219, punkt 18; 3. juuni 2008. aasta otsus kohtuasjas C-308/06: Intertanko jt, EKL 2008, lk I-4057, punkt 48, ning eespool viidatud kohtuotsus Bogiatzi, punkt 25). Antud juhul ei saa sellegipoolest väita, et CMR-iga ette nähtud kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist reguleerivad eeskirjad oleksid liidule siduvad. Vastupidi sellele nähtub käesolevas kohtuotsuses esitatud määruse nr 44/2001 artikli 71 tõlgendusest, et CMR-iga ette nähtud eeskirju võib liidusiseselt kohaldada vaid juhul, kui sellega järgitakse kõnesoleva määruse aluseks olevaid põhimõtteid.

63 Eeltoodut arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et Euroopa Kohtul puudub pädevus CMR-i artikli 31 tõlgendamiseks.

Kolmas, neljas ja kuues küsimus

64 Teisele eelotsuse küsimusele antud vastust arvestades ei ole Euroopa Kohtul vaja kolmandale, neljandale ja kuuendale küsimusele vastata.

Kohtukulud

65 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artiklit 71 tuleb tõlgendada nii, et niisuguses kohtuvaidluses nagu põhikohtuasja puhul on sellised konkreetset valdkonda puudutava konventsiooniga ette nähtud kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist reguleerivad eeskirjad – nagu 19. mail 1956 Genfis alla kirjutatud rahvusvahelise kaupade autoveolepingu konventsiooni (muudetud Genfis 5. juulil 1978 allkirjastatud protokolliga) artikli 31 lõikes 2 sisalduv pooleliolevaid kohtuasju käsitlev eeskiri ning selle konventsiooni artikli 31 lõikes 3 sätestatud eeskiri kohtuotsuste täidetavuse kohta – kohaldatavad tingimusel, et need on hästi etteaimatavad, aitavad kaasa korrakohasele õigusemõistmisele ja võimaldavad nii palju kui võimalik vähendada samaaegsete menetluste toimumist ning et nendega on vähemalt sama soodsatel tingimustel kui need, mis on ette nähtud nimetatud määruses, tagatud tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumine ning vastastikuse usalduse olemasolu õigusemõistmise suhtes Euroopa Liidus (*favor executionis*).

2. Euroopa Liidu Kohtul ei ole pädevust rahvusvahelise kaupade autoveolepingu konventsiooni (muudetud kujul) artikli 31 tõlgendamiseks.

Allkirjad